

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะการเจ็บป่วยและเสียชีวิตวัยเด็กในปัจจุบันมากกว่าครึ่งหนึ่ง เกิดจากการได้รับเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายผ่านอาหาร น้ำ มือที่สกปรก จากทางเดินหายใจ การเจ็บป่วยหลายประเภทสามารถป้องกันได้ด้วยการรักษาสุขอนามัยและมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี ได้แก่ ดื่มน้ำ และรับประทานอาหารที่สะอาด ล้างมือให้สะอาดทุกครั้งหลังการขับถ่ายและก่อนสัมผัสอาหาร ควรใช้น้ำที่มาจากแหล่งน้ำที่สะอาดและปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวัน การใช้ส้วมที่ถูกสุขลักษณะ การกำจัดมูลของสัตว์ให้อยู่ห่างจากที่อยู่อาศัย ทางเดิน บ่อน้ำ และบริเวณที่เด็กเล่น สุขภาพที่ดีจะต้องสร้างขึ้นด้วยตนเอง โดยชุมชน สังคมและรัฐให้การสนับสนุน โดยเฉพาะระบบสาธารณสุข ระบบกักน้ำเสีย สิ่งปฏิภูลและการควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัย ดูแลรักษาร่างกาย ของใช้ให้สะอาดและขับถ่ายลงในส้วมที่ถูกสุขลักษณะ รักษาฟันให้แข็งแรงและแปรงฟันทุกวันอย่างถูกต้อง ล้างมือให้สะอาดทุกครั้งก่อนสัมผัสอาหาร และหลังการขับถ่าย กินอาหารสุกสะอาด ปราศจากสารอันตราย และหลีกเลี่ยงอาหาร รสจัด รสหวาน สีฉูดฉาด (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2546)

การดูแลสุขภาพความสะอาดของร่างกายนั้น เป็นคุณลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของบุคลิกภาพของบุคคลด้านความรับผิดชอบ การจะดูว่าใครเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อตนเองหรือไม่ นั้นดูได้จากพฤติกรรมการรักษาความสะอาดที่เด็กแสดงออก เช่น เมื่อตื่นนอนเก็บที่นอน หมอนมุ้ง เข้าที่ให้เรียบร้อยโดยไม่ต้องมีใครเตือน อาบน้ำ แปรงฟัน ทันทีเมื่อเก็บที่นอนเสร็จ ช่วยพ่อแม่ทำความสะอาดบ้านก่อนไปโรงเรียนและช่วยอีกครั้งเมื่อกลับจากโรงเรียนจนเป็นกิจวัตร ทั้งเศษกระดาษ หรือเศษอาหารในภาชนะทิ้งทุกครั้ง (ประดินันท์ อุปรมัย, 2539) แต่โดยธรรมชาติของเด็กส่วนใหญ่มักจะดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ในชนบทที่เป็นแหล่งทุรกันดาร เด็กปฐมวัยจะดำเนินชีวิตอย่างขาดระเบียบแบบแผนไม่คำนึงถึงความสะอาด ความปลอดภัย ผู้ปกครองขาดความรู้ความเข้าใจในด้านสุขอนามัย เด็กจะถูกปล่อยให้อยู่ตามสภาพ ดังนั้นงานด้านสุขอนามัยของสถานศึกษาจึงมีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัย (ธีระยุทธ เสนิงค์ ณ อุษยา, 2543)

การเสริมสร้างนิสัยในการรักษาความสะอาดของร่างกายเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก เพราะความสะอาด ส่งผลต่อสุขภาพของเด็กโดยตรง หากเด็กได้มีการรักษาความสะอาดของร่างกายอย่างสม่ำเสมอ ก็เป็นการป้องกันโรคบางชนิดไม่ให้เกิดกับตนเองได้ หรือในรายที่เกิดเจ็บป่วยด้วยโรคบางชนิดที่เป็นโรคติดต่อ การรักษาความสะอาดก็จะเป็นการจำกัดไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยนั้นลุกลาม หรือแพร่ขยายไปสู่บุคคลอื่นได้ (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2546) ดังนั้นการวางแผนพัฒนาคุณภาพของประชากร หรือพัฒนาสุขภาพทั่วไปของประชาชน จึงควรให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กให้มากโดยทั่วไปแล้วเด็กที่ได้รับการดูแลสุขภาพอย่างถูกต้องตั้งแต่วัยทารกจะมีปัญหาน้อยลง เพราะว่าปัญหาสุขภาพต่างๆ ที่พบตั้งแต่เล็กและมักจะได้รับการดูแลรักษาอย่างดี ปัญหาสุขภาพของเด็กจึงเป็นปัญหาต่อเนื่องมาจากก่อนวัยเรียนเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาสุขภาพในเด็กได้แก่

1. โรคติดเชื้อ โรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจ และระบบทางเดินอาหารเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กเจ็บป่วยและขาดโรงเรียนมากที่สุด ลักษณะความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมของเด็กเอื้อต่อการติดเชื้อโรคได้ง่าย โรคอุจจาระร่วงที่เกิดจากการดื่มน้ำ หรือรับประทานอาหารที่มีเชื้อโรคร่วมกัน อาหารที่วางขายไม่ถูกสุขลักษณะ การดูแลตนเองในเรื่องอนามัยส่วนบุคคลไม่ดี ที่อยู่อาศัยคับแคบทำให้อยู่ร่วมกันอย่างแออัด เหล่านี้เป็นปัญหาที่ทำให้เด็กติดเชื้อโรคอยู่เป็นประจำ

2. โรคผิวหนังและผม ปัญหาที่พบบ่อยได้แก่ พุพอง หิด เหา ซึ่งพบมากในเด็กวัยเรียนระยะแรก ในช่วงเข้าวัยรุ่นเด็กรู้จักการดูแลรักษาตนเองมากขึ้น ปัญหาเหล่านี้ก็จะพบน้อยลง

3. โรคฟันและเหงือก ในการตรวจสุขภาพฟันในเด็ก ทั้งในเมืองและต่างจังหวัดพบว่าเด็กเกือบทุกคนจะมีปัญหาฟันผุ เหงือกอักเสบ และทันตอนามัยไม่ดี ปัญหาต่างๆ เหล่านี้เป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากการขาดการดูแลสุขภาพฟันที่ถูกต้องในวัยก่อนเรียน การรับประทานขนมหวาน เช่น ลูกกวาด ช็อกโกแลต การแปรงฟันที่ไม่ถูกวิธี หรือไม่แปรงฟันเลย ลักษณะการบริโภคอาหารที่ไม่มีกากของเด็กวัยก่อนเรียน เหล่านี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดโรคฟัน และเหงือก อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน ได้มีผู้เห็นความสำคัญของฟันมากขึ้นและพยายามรณรงค์ให้ประชาชน ได้มีความรู้ในการดูแลสุขภาพฟันของตนเอง การสาธารณสุขมูลฐานจึงเป็นวิธีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพของเยาวชนวัยเรียนซึ่งเป็นพลังสำคัญของประเทศที่สามารถสนับสนุนงานสาธารณสุขมูลฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประหยัดค่าใช้จ่าย หากได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ถูกต้อง โดยการฝึก อบรม ปลูกฝังความรู้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสุขภาพดีถ้วนหน้า (กรมอนามัย, กระทรวงสาธารณสุข, 2549)

การจัดบริการด้านสุขภาพหรือสุขอนามัยให้แก่เด็กในสถานศึกษาปฐมวัยจึงมีความสำคัญด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ (Hildebrand, 1991 อ้างถึงใน นันทิยา น้อยจันทร์, 2548)

1. วิทยาลัย เป็นวิทยาลัยที่พัฒนาการด้านต่างๆ กำลังพัฒนาอย่างเต็มที่ สถานศึกษาจึงสามารถจัดประสบการณ์ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้านสุขอนามัยได้เป็นอย่างดี
2. เด็กในสถานศึกษาปฐมวัยอยู่ในวัยที่เล่น ทำกิจกรรม และกินนอนร่วมกันอย่างใกล้ชิดจำเป็นต้องป้องกันมิให้เกิดการแพร่เชื้อหรือมีการติดต่อโรคจากเด็กด้วยกัน สถานศึกษาจึงควรจัดบริการด้านสุขภาพให้แก่เด็กอย่างทั่วถึง
3. การจัดสภาพแวดล้อม การปฏิบัติ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยเป็นกิจกรรมที่ต้องปลูกฝังให้เป็นนิสัย สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่เหมาะสมที่จะจัดกิจกรรมและประสบการณ์เพื่อปลูกฝังเจตคติด้านนี้ เนื่องจากสถานศึกษาเป็นสถานที่เด็กใช้ชีวิตประจำวันอยู่ในสถานศึกษาเป็นระยะเวลายาวนาน และทางสถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมให้ต่อเนื่องประสานสัมพันธ์กันได้
4. การให้ความรู้และประสบการณ์ด้านสุขภาพอนามัยแก่เด็กจนเด็กมีเจตคติที่ดีต่อสุขอนามัยนั้น เด็กสามารถนำความรู้ที่ได้รับ ไปถ่ายทอดให้บุคคลที่บ้าน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องของผู้ปกครองให้เป็นไปในทางที่เหมาะสมได้
5. การป้องกันเชื้อโรคในเด็กปฐมวัย สามารถช่วยป้องกันการแพร่โรคต่างๆ ไปยังเด็กอื่นได้

จากสภาพปัญหาที่ผู้วิจัยได้พบจากประสบการณ์ที่ได้ทำงานในด้านการดูแลเด็กมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 จนถึงปัจจุบัน ปัญหาที่พบบ่อยที่สุดคือเด็กเล็กๆ มักจะขาดเรียนบ่อย เนื่องจากป่วยด้วยโรคหวัด หรือ ไอเรื้อรัง เมื่อหยุดเรียนและรักษาจนดีขึ้นและผู้ปกครองนำกลับมาเรียนตามเดิมอีกสักระยะหนึ่งเด็กก็จะป่วยและหยุดเรียนอีก ซึ่งส่งผลให้เด็กได้รับการพัฒนาไม่ต่อเนื่องและพัฒนาการอย่างล่าช้า จึงทำให้เห็นได้ว่าเมื่อเด็กมาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก เด็กจะต้องเล่นและคลุกคลีกันอย่างใกล้ชิด ถ้าเด็กคนหนึ่งป่วย ก็จะทำให้ติดต่อไปยังเด็กคนอื่นๆ ได้ง่ายเพราะเด็กยังไม่รู้จักการป้องกันและระมัดระวังตนเอง โดยเฉพาะในเรื่องการรักษาความสะอาดในการทำกิจวัตรประจำวัน ความจำเป็นอย่างยิ่งกล่าวว่าย่อมแสดงให้เห็นว่าเด็กยังต้องได้รับการดูแลเรื่องการรักษาความสะอาดในด้านต่างๆ เป็นอย่างมากเพราะเด็กยังช่วยตัวเองได้ไม่มากนัก และภูมิคุ้มกันต่อเชื้อโรคก็ยังมีน้อย การอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมสุขภาพที่เหมาะสม เช่น การรักษาความสะอาดของร่างกาย เครื่องนุ่งห่ม และการรักษาสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กให้สะอาดจะช่วยป้องกันความเจ็บป่วยและส่งผลต่อพัฒนาการด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคมของเด็กให้ดีขึ้นไปด้วย เหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเรื่องผลของการใช้ชุดฝึกนิสัยรักความสะอาดที่มีต่อพฤติกรรมการรักษาความสะอาดของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 เพื่อให้เป็นข้อมูลสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแลและฝึกฝนนิสัยรักความสะอาดของเด็กปฐมวัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการรักษาความสะอาดของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ก่อนและหลังการฝึกนิสัยรักความสะอาด
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการรักษาความสะอาดของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ระหว่างเพศชายและหญิงหลังการทดลอง

สมมุติฐานของการวิจัย

1. พฤติกรรมการรักษาความสะอาดของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ก่อนและหลังการทดลองจะแตกต่างกัน
2. พฤติกรรมการรักษาความสะอาดของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ระหว่างเพศชายและหญิงหลังการทดลองจะแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรคือ เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 อายุ 3 - 4 ขวบ จำนวน 3 ห้อง เรียนๆ ละ 22, 21 และ 18 คน ตามลำดับของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสำโรง อำเภอนาทม จังหวัดกาญจนบุรี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552
2. กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 อายุ 3 - 4 ขวบ 1 ห้องเรียน จำนวน 22 คน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสำโรง อำเภอนาทม จังหวัดกาญจนบุรี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) จากประชากรทั้งหมด 3 ห้องเรียน
3. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ชุดฝึกนิสัยรักความสะอาดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1
 - 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการรักษาความสะอาดของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1
4. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ๆ ละ 3 วันๆ ละ 20 นาที

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 หนึ่งห้องเรียนจำนวน 22 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการสุ่มอย่างง่าย จึงสามารถใช้เป็นตัวแทนประชากรเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ทั่วๆ ไปได้
2. ชุดฝึกนิสัยรักความสะอาดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความมั่นคงตรงตามทฤษฎี (Construct validity) เพราะได้ผ่านการพิจารณาตัดสินจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว
3. แบบสังเกตพฤติกรรมการรักษาความสะอาดที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณาตัดสินจากผู้เชี่ยวชาญ และผ่านการวิเคราะห์ตามกระบวนการทางสถิติแล้ว จึงมีความมั่นคงตรงตามทฤษฎี และเชื่อถือได้ (Reliability)

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

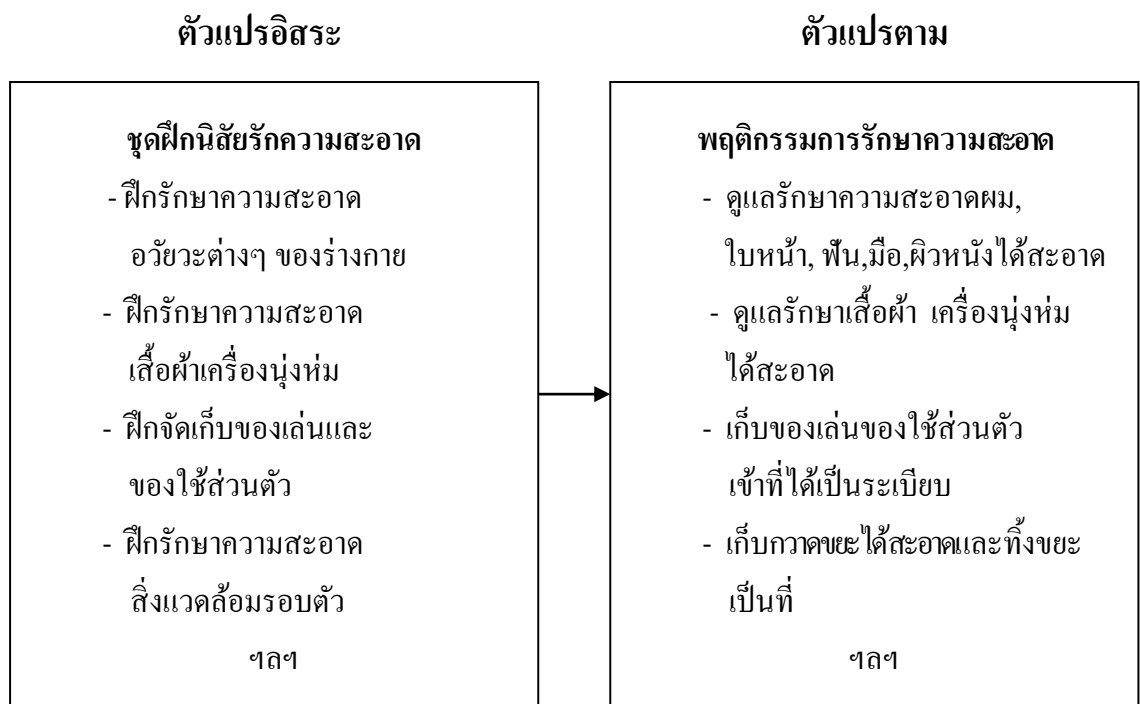
ชุดฝึกนิสัยรักความสะอาด หมายถึง ชุดกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดจำนวน 24 กิจกรรม เช่น การฝึกล้างมือ การแปรงฟัน การใช้ห้องน้ำ และการเก็บของเล่นของใช้ส่วนตัวเข้าที่ ฯลฯ ซึ่งผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมรักษาความสะอาดของเด็กอายุ 3-4 ขวบ

พฤติกรรมการรักษาความสะอาด หมายถึง พฤติกรรมการรักษาความสะอาด จำนวน 30 พฤติกรรม เช่น การดูแลรักษาอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย ของเล่นของใช้ หรืออุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวให้สะอาดเรียบร้อย ปราศจากเชื้อโรค ซึ่งสามารถประเมินได้จากแบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

เด็กปฐมวัย หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปฐมวัยชั้นปีที่ 1 อายุระหว่าง 3-4 ขวบ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสำโรง อำเภอนาทม จังหวัดกาญจนบุรี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องผลของการใช้ชุดฝึกนิสัยรักความสะอาดที่มีต่อพฤติกรรมการรักษาความสะอาดของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 มีกรอบแนวคิดในการวิจัยตามแนวคิด ทฤษฎีและหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ปี พ.ศ. 2546 มาตรฐานที่ 1, 4, 6 และ 7 ดังนี้

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ชุดฝึกนิสัยรักความสะอาดจะเป็นประโยชน์ต่อครูปฐมวัยในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมรักษาความสะอาดมากขึ้น
2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกนิสัยรักความสะอาดในการวิจัยครั้งนี้จะมีพฤติกรรมรักษาความสะอาดมากขึ้น
3. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และการจัดการศึกษาปฐมวัยในการพัฒนาการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

